

4. Приступа Є. Українські народні рухливі ігри, розваги та забави: Методологія, теорія, практика / Приступа Є., Слімаковський О., Лук'янченко О. – Дрогобич : Вимір, 1999. – 449 с.
5. Стельмахович М. Теорія і практика українського національного виховання: Посібник для вчителів початкових класів та студентів педагогічних факультетів / Стельмахович М. – Івано-Франківськ, 1996. – 180 с.
6. Стельмахович М. Г. Народна педагогіка / Стельмахович М. Г. – К. : Рад.школа, 1985. – 312 с.

Анотація

Н.В.Труш

Народные подвижные игры в системе средств физического воспитания детей дошкольного возраста

В статье проанализировано значение народных подвижных игр в системе средств физического воспитания для всестороннего физического развития детей дошкольного возраста и формирования у них положительных нравственных и эмоционально-волевых качеств. Подвижные игры в целом и народные подвижные игры и забавы в частности занимают важное место в процессе физического воспитания дошкольников как одно из действенных средств гармоничного развития физически здоровой и духовно богатой личности.

Ключевые слова: физическое воспитание, народные подвижные игры, дети дошкольного возраста.

Summary

N.V.Trush

Folk Quick Games in the System of Means of Preschool Children Physical Education

The folk quick games meaning in the system of physical education means for all-round physical development of preschool children and forming their positive moral and emotional-volitional qualities are analyzed in the article. Quick games in general and the folk quick games and amusements in particular occupy an important place in the process of preschool children physical education as one of effective means for harmonious development of physically healthy and spiritually rich person.

Key words: physical education, folk quick games, preschool children.

Дата надходження статті: «26» вересня 2012 р.

УДК 378.14:372.461:39-057.87

В.А.ФІЛІНЮК,

кандидат філологічних наук, доцент
(м.Хмельницький)

Наповнення народознавчим матеріалом змісту лінгводидактичних дисциплін у підготовці вчителя початкової школи

У статті зроблено спробу теоретично обґрунтувати наповнення народознавчим матеріалом змісту лінгводидактичних дисциплін, які використовуються для підготовки майбутніх учителів початкової школи, а також описати чинники, які сприяють реалізації народознавчого компонента, – створення сучасних електронних підручників, проведення всеукраїнських ігор, відкриття шкіл на українознавчих засадах.

Ключові слова: народознавчий матеріал, лінгводидактика, підготовка учителя початкової школи, концепції мовної освіти.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Сучасна інформаційна доба ставить перед вищою педагогічною освітою нові завдання. Формування мовної особистості, яка добре володіє державною мовою і здатна реалізувати свої знання в усіх сферах суспільного життя України, передбачає використання у навчально-виховному процесі ВН не лише традиційних методів навчання, а й нових сучасних технологій. Лінгводидактика, або ж методика навчання української мови, належить до тієї наукової царини та кола навчальних дисциплін у ВНЗ, від стану яких значно залежить успішне функціонування української держави, оскільки вона створює умови для формування мовної особистості, українознавчої компетенції.

Уперше про потребу наповнити методику навчання української мови народознавчим компонентом заговорив М.Стельмахович і сформулював принципи навчання, як-от: народності, історизму, етнічної соціалізації, врахування регіонального й родинного мовного середовища [7, с.19].

Вивчення лінгводидактичних дисциплін на українознавчій основі – це пізнання мови, історії, природи України, культури, звичаїв українців. Відео-, аудіоматеріали, мультимедійні засоби

доповнюватимуть теоретичний матеріал з навчання мови, сприятимуть формуванню професійних навичок та умінь студентів педагогічних спеціальностей.

Проблема наповнення змісту лінгвістичних дисциплін не нова, і сучасні підручники з української мови – яскравий зразок того, як можна ефективно навчати на основі фольклорних, культурних, історичних надбань українського народу. С.Єрмоленко і Л.Мацько уклали навчально-виховну концепцію вивчення української (державної) мови, українознавчі засади якої звучать у меті й завданнях, дають поштовх для оновлення змісту і навчальних форм, для створення і впровадження нового покоління підручників [3].

Ця концепція визначила світоглядний принцип, який в навчальному змісті реалізується через такі змістові лінії: формування культури мови особистості; взаємозв'язок між українськомовною освітою та мовною стійкістю, створення нових підручників, посібників, довідників із української мови, запровадження сучасних технологій навчання, шляхи заохочення знавців української мови (конкурси, іменні стипендії, олімпіади); українознавче наповнення змісту навчальних дисциплін для майбутнього вчителя [3, с.29-30].

Формулювання цілей статті... Ми маємо на меті теоретично обґрунтувати наповнення народознавчим матеріалом змісту лінгводидактичних дисциплін («Методика навчання грамоти», «Методика навчання української мови в початковій школі», «Методика навчання каліграфії», «Методика навчання літературного читання») у підготовці вчителя початкової школи.

Виклад основного матеріалу... Названі дисципліни передбачають всебічну готовність випускника за спеціальністю «Початкова освіта» здійснювати навчальну, виховну та розвивальну роботу з молодшими школярами, зокрема глибокі знання з української мови, дитячої літератури, суміжних предметів, історії України, її культури тощо.

Народознавчий складник у вищій та початковій школі реалізується насамперед на рівні закономірностей та принципів навчання. Принципи навчання, запропоновані М.Стельмаховичем, передбачають:

- народності – широке використання видів і жанрів народної творчості та художньої літератури, ознайомлення з нормами народного мовленнєвого етикету, заохочення школярів до збирання скарбів фольклору;
- історизму – залучення відомостей з історії української мови, розвитку української лінгвістики, повідомлення про видатних учених-лінгвістів;
- етнічної соціалізації – ознайомлення з творами та висловленнями видатних людей про велич і красу української мови;
- урахування регіонального мовного середовища – застосування краєзнавчого матеріалу, зокрема топоніміки та діалектизмів, врахування розмаїття виражальних засобів української мови;
- виховувального навчання – застосування дидактичного матеріалу про народні риси, традиції та норми християнської моралі [7, с.22-23].

На нашу думку, при доборі прикладів, вправ, завдань, дидактичних ігор, складанні конспектів уроків навчання грамоти, української мови та читання доцільно використовувати усі названі матеріали, їх розмаїття, різне функціональне призначення збагачуватимуть педагогічний арсенал майбутніх учителів початкових класів.

Варто згадати, що сучасні оновлені підручники для початкової школи містять такі матеріали, але їх недостатньо для перевірки домашнього завдання, мотивації навчальної діяльності, закріплення знань, вправ для розвитку мовлення, творчих завдань тощо.

За концепцією С.Єрмоленко, Л.Мацько, майбутні учителі початкових класів під час вивчення лінгводидактичних дисциплін повинні осмислити свій новий професійний і соціальний статус, систематично дізнаватися правдиву інформацію про походження та специфіку розвитку української мови, розширювати власну світоглядну базу новими ракурсами – Україна і світ, етнос, природа, історія, право, культура; сформуувати у собі потребу вивчати українську мову та послуговуватися нею [3, с.33].

Метою народознавчого компонента є формування особистості студента ВНЗ через ознайомлення із надбаннями народу, виховання патріотизму та моральності. Для здійснення такого завдання служить текстоцентричний принцип як специфічний лінгводидактичний принцип навчання, висловлений у «Концепції навчання державної мови в школах України» (1996 р.) та у «Концепції мовної освіти в Україні. Проект» (2011 р.), згідно з яким необхідно добирати систему вартісних текстів та використовувати їх як поліфункціональні одиниці: і як джерело пізнавальної інформації, і як зразок досягнення комунікативної мети, і як засіб активізації життєвого досвіду та як засіб постановки дидактичної проблеми [1; 5]. Викладачеві варто реалізовувати народознавчий компонент кожного тексту, забезпечувати збагачення студентів досвідом емоційно-ціннісного ставлення до інформації, підштовхувати їх до власної мовотворчості.

Українознавчі підходи до мовної освіти, задекларовані в аналізованих концепціях, на думку В.Шляхової, «забезпечуються текстоцентризмом, тобто завдяки поліфункціональному застосуванню українознавчих текстів» [9]:

- 1) тексти стають об'єктом змістового та мовного аналізу;
- 2) необхідно відбирати такий дидактичний матеріал, який би впливав на емоційний стан студента, викликав у нього бажання висловитися – викласти своє бачення аналізованої інформації, поділитися враженнями, переживаннями, вступити у полеміку;
- 3) стимулювання до мовленнєвої діяльності активізує процеси використання української мови, посилює її комунікативний потенціал, сприяє її збагаченню та подальшому розвитку;
- 4) варто поживляти навчальний процес через його діалогізацію, оскільки такі навчальні форми сприятимуть успішній соціологізації особистості, забезпечуватимуть безболісне входження у комунікативні контакти з іншими мовцями та мовну стійкість за умови спілкування з тими, хто нехтує нормативним літературним українським мовленням;
- 5) регіональний лінгвокраєзнавчий компонент українознавчої змістової лінії поглиблює зв'язок навчання з життям, залучає студентів до аналізу й редагування мовленнєвої продукції носіїв мови у своєму краї, тим самим формуючи уміння критично ставитися до власної мовленнєвої діяльності, виконувати її самоконтроль та саморедагування.

Окрім наповнення курсу методики навчання української мови в початковій школі народознавчим матеріалом, студенти повинні бути ознайомлені й з іншими видами та формами народознавчої роботи, зокрема, із побудовою школи, проведенням всеукраїнських ігор на таких засадах.

«Школа на українознавчих засадах – це пошук свого коріння, збереження в глобалістичному світі. Життєдіяльність школи, наближеної до домівки, стосується фундаментальних параметрів етнонаціональної культури і насамперед центрального поняття Дому. Українська національна школа-домівка – це спільнота учнів, учителів, батьків, громади, зусилля яких спрямовані на створення середовища в школі, наближеного до родинного, де дитина, здобуваючи цивілізаційні знання в новітніх технологіях, зберігає родинні, етнічні, національні цінності, росте громадянином держави Україна, рівноправним учасником світового співтовариства» [8]. Українознавчий тип освіти може поширюватися на різні типи загальноосвітніх закладів: загальноосвітня школа, гімназія, ліцей, навчально-виховний комплекс, навчально-виховне об'єднання. Це значить, що студентів необхідно готувати до впровадження народознавчого матеріалу не лише на окремих уроках, а й у навчально-виховний процес загалом. Так, треба передбачити ці особливості школи майбутнього у викладанні психолого-педагогічних дисциплін студентам факультетів початкової освіти.

З 2010 року в Україні проводиться «Соняшник» – щорічна гра з української мови, літератури та українознавства для учнів 1-11 класів, цілями та завданнями якої є:

- формування у школярів сталої зацікавленості українською мовою, літературою та українознавством;
- підвищення кваліфікації вчителів української мови, літератури та українознавства;
- активізація позакласної та позашкільної роботи із зазначених вище дисциплін;
- надання учням можливості змагатися в міжрегіональному масштабі, не виїжджаючи зі свого району [6].

Така гра зацікавлює дітей, стимулює до вивчення перлин українського фольклору, поглибленого засвоєння народних традицій та культурної спадщини, історії Батьківщини та рідного краю, а отже, необхідно майбутнього фахівця з початкової освіти, по-перше, озброїти такими знаннями, по-друге, підготувати до проведення ігор та змагань такого характеру.

Одним із факторів, який позитивно впливатиме на особистість майбутнього вчителя початкових класів, зокрема, народознавчі якості, стане створення сучасної форми підручника – електронного підручника з української мови на українознавчій основі. Його концепція передбачає реалізацію ряду важливих завдань, зокрема:

- якнайширше використання в електронному підручнику українознавчого компонента (дидактичний матеріал із класичних творів; приклади із творів сучасного мистецтва, реалізовані здебільшого за допомогою мультимедіа; цікаві факти історії України з можливістю переходу через гіперпосилання на інший рівень інформації;
- використання усіх технічних можливостей, доступних сьогодні користувачеві цифрової техніки (мультимедіа – відео, аудіо, анімація тощо, використання мікрофона, карооке);
- прагматичний підхід до вивчення української мови (використання тестових та інших навчальних завдань, які дають змогу учневі вийти на певний освітній рівень після завершення чергового етапу шкільної програми);

– створення умов для використання широкого комунікативного зв'язку (можливість робочого спілкування дитини з викладачем чи фахівцем з певної дисципліни, зокрема з Національного науково-дослідного інституту українознавства, де зосереджено науково-освітні кадри із різних сфер знань [2].

Навчання за посібниками та підручниками такого характеру має подвійну вигоду: по-перше, це сучасний засіб навчання, який базується на найновіших досягненнях інформаційних технологій, що свідчить про рух вищої освіти вперед разом з усім світом і світовими освітніми системами; по-друге, це прекрасна нагода навчитися працювати із електронними засобами навчання і створювати аналогічні посібники для початкової школи в майбутньому

Висновки... Отже, наповнення народознавчим змістом лінгводидактичних дисциплін («Методика навчання грамоти», «Методика навчання української мови в початковій школі», «Методика навчання каліграфії», «Методика навчання літературного читання») відповідає суті розроблених концепцій мовної освіти, зокрема врахуванню загальнодидактичних та лінгводидактичних принципів навчання: народності, історизму, етнічної соціалізації, урахування регіонального мовного середовища, виховувального навчання, текстоцентризму. До чинників, які сприяють реалізації народознавчого компонента, належать створення сучасних електронних підручників, проведення всеукраїнських ігор, відкриття шкіл на українознавчих засадах, відповідно навчання студентів – майбутніх вчителів початкової ланки освіти повинно також здійснювати із застосуванням народознавчого матеріалу.

Список використаних джерел і літератури:

1. Біляев О. Концепція навчання державної мови в школах України / О. Біляев, Л. Скуратівський, Л. Симоненкова, Г. Шелехова // Дивослово. – 1996. – № 1. – С. 16–19.
2. Електронний підручник з української мови на українознавчій основі [концепція] / С. Г. Чемеркін, С. Я. Єрмоленко, А. Ю. Пономаренко, В. В. Шляхова. – К. : ВБ «Максимум», 2010. – 56 с.
3. Єрмоленко С. Навчально виховна концепція вивчення української (державної) мови / С. Єрмоленко, Л. Мацько // Дивослово. – 1994. – № 7. – С. 28–33.
4. Єрмоленко С. Я. Українознавчий зміст підручників з української мови для загальноосвітніх навчальних закладів / С. Я. Єрмоленко, А. Ю. Пономаренко // Українознавство ХХІ століття: виміри розвитку : монографія. – К. : ННДІУ, 2009. – С. 210-255.
5. Концепція мовної освіти в Україні. Проект [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL : <http://ru.org.ua/ua/news/270-news.html>. – Назва з екрана.
6. Соняшник. Всеукраїнська народознавча гра [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL : <http://grasonyashnyk.com.ua/>. – Назва з екрана.
7. Стельмахович М. Етнопедагогічні основи методики української мови / М. Стельмахович // Українська мова і література в школі. – 1993. – № 5–6. – С. 19–23.
8. Усатенко Т. П. Школа, подібна до домівки: українознавчий тип освіти як проблема [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL : <http://studentam.net.ua/content/view/7610/97/>. – Назва з екрана.
9. Шляхова В. Українознавчі засади сучасної мовної освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL : <http://www.ualogos.kiev.ua/fulltext.html?id=1826>. – Назва з екрана.

Анотація

В.А.Філініук

Наполнение народovedческого материалом содержания лингводидактических дисциплин в подготовке учителя начальной школы

В статье сделана попытка теоретически обосновать наполнение народovedческим материалом содержания лингводидактических дисциплин, которые используются для подготовки будущих учителей начальной школы, а также описать факторы, которые способствуют реализации народovedческого компонента, – создание современных электронных учебников, проведение всеукраинских игр, открытие школ на украиноведческих началах.

Ключевые слова: *народovedческий материал, лингводидактика, подготовка учителя начальной школы, концепции языкового образования.*

Summary

V.A.Filiniuk

Filling of the Linguodidactic Disciplines Content with the Ethnological Material in Training of Primary School Teachers

The author of the article makes an attempt to justify theoretically filling of the linguodidactic disciplines content with the ethnological material used for training of primary school teachers, as well as she describes the factors that contribute to the realization of ethnological component – the creation of modern electronic textbooks, conducting all-Ukrainian games, opening schools on Ukrainian-studies basis.

Key words: *ethnological material, linguodidactic, training of primary school teachers, concepts of language education.*

Дата надходження статті: «3» вересня 2012 р.